

МІСЦЕ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В КОНЦЕПЦІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Федорчук О.М.,

канд. екон. наук, доцент

Херсонський державний університет

Федорчук Є.М.,

аспірант Південно-Українська філія

державної наукової установи «Український науково-дослідний інститут прогнозування та випробування техніки і технологій для сільськогосподарського виробництва імені Л. Погорілого

Зниження екологічної якості продукції рослинництва та тваринництва обумовило інтерес споживачів до екологічно чистої, безпечної продукції. Тому на сучасному етапі розвитку аграрного сектору спостерігається тенденція до зростання попиту на органічну продукцію. Галузь органічного сільського господарства активно розвивається в Україні, Європі та цілому світі.

Перевагою органічного сільського господарства є те, що воно має серйозний потенціал для забезпечення життєдіяльності сільського населення і пожвавлення роботи дрібних фермерських господарств. Разом зі зростанням органічного сектора зростатиме і працевлаштування місцевого населення, оскільки органічне землеробство менш механізоване і потребує, як правило, більше ручної праці. Як результат, органічне виробництво може стати ефективним інструментом збереження традиційних знань ведення господарства у кожному регіоні, а також зменшення міграції сільського населення до мегаполісів. Також до переваг ведення саме органічного землеробства можна віднести відновлення природної родючості ґрунтів, підвищення якості сільськогосподарських угідь, зменшення шкідливих викидів, скорочення застосування штучних засобів хімізації та витрат невідновлюваних енергетичних ресурсів. Але на противагу цьому, існує і ряд перешкод та недоліків ведення органічного господарства, а саме: низька кількість кваліфікованого персоналу, несформований попит на органічну продукцію, нерозвинений ринок органічної продукції, відсутність прямих дотацій [2].

На сьогодні в Україні не існує чітко сформованої системи стандартизації, сертифікації, маркування органічної продукції, а відповідно й не окреслено державне регулювання аграрного сектора органічного виробництва, оскільки основні аспекти, що охоплюють та регламентують діяльність на відповідному ринку, не закріплено на законодавчій основі. Проте існує низка діючих нормативно-правових актів, які можуть стати гарним підґрунтям для створення власного правового поля у сфері органічного виробництва.

Органічне виробництво є пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства, яке дозволяє реалізувати концепцію збалансованого розвитку агросфери за рахунок соціально-економічної і природно-ресурсної збалансованості і має на меті забезпечення суспільства безпечними та якісними продуктами харчування, а також збереження та покращення стану навколишнього природного середовища. Сучасними головними мотивуючими факторами для українських сільськогосподарських підпри-

ємств у цьому напрямку є можливість реалізувати органічні продукти за кордон, про що свідчить дефіцит органічної продукції на міжнародних ринках та великий попит на неї з боку іноземних країн, та зменшити собівартість виробництва, користуючись економічними перевагами органічних технологій.

Екологізація виробництва на основі органічного підходу є тривалим і ресурсовитратним процесом і вимагає комплексної роботи. На забезпечення конкурентоспроможності діяльності аграрних підприємств суттєво впливають різного роду фактори, зокрема, застаріла техніка та технології виробництва сільськогосподарської продукції, а вказує на значні перешкоди внесення кардинальних змін в процеси управління. Поступове впровадження заходів у сферу діяльності підприємств та розробка довгострокових стратегій розвитку ґрунтуються на підвищенні екологічної орієнтації виробництва, яка є додатковим джерелом конкурентних переваг [1].

Конкурентні переваги екологічно чистої сільськогосподарської продукції формуються на ефективності використання ресурсного потенціалу.

В процесі дослідження виокремимо переваги такої продукції:

- безпечність (відсутність хімічних елементів та поживність харчування);
- усунення шкідливого впливу на навколишнє середовище;
- якість продукції;
- раціональне відношення ціни і затрат на виробництво продукції.

Зазначимо недоліки виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції:

- обмежені строки зберігання продукції;
- відсутність впровадження механізму стимулювання (державні дотації отримують фактично тільки виробники звичайної продукції сільського господарства);
- перевищення економічних інтересів над екологічними;
- недостатній рівень інформатизації аграрних підприємств;
- слабке функціонування ринку екологічно чистої продукції;
- відсутність державної системи сертифікації та маркування екобезпечної продукції;
- неплатоспроможний рівень попиту (висока ціна реалізації екобезпечної продукції та низька платоспроможність більшості споживачів стримує підвищення попиту на неї).

З метою виробництва конкурентоспроможної органічної сільськогосподарської продукції визначимо такі передумови: забезпечення необхідного рівня цінності для покупця; унеможливлення дублювання із звичайною продукцією; особливість та унікальність; високу економічну та екологічну ефективність виробництва.

Джерелами отримання конкурентних переваг екобезпечної продукції сільського господарства є: орієнтація на покупця; забезпечення відповідної якості продукції при збереженні навколишнього середовища; раціональне використання природних ресурсів; впровадження нових технологій виробництва продукції; швидкість та оперативність прийняття рішень.

Отже, напрямками забезпечення екологічно чистої сільськогосподарської продукції на рівні аграрного підприємства є: удосконалення параметрів якості продук-

ції; використання економічних методів управління якістю продукції; використання екологічно безпечних технологій; проведення маркетингових заходів.

Напрямами забезпечення екологічно чистої сільськогосподарської продукції на рівні держави є: розробка і впровадження стандартів; стимулювання екологічного виробництва; контроль за екологічною безпекою виробництва; удосконалення законодавчої бази.

Екологізація сільськогосподарського виробництва має передбачати:

- розробка та впровадження пропозицій щодо призупиненню негативного впливу господарської діяльності на навколишнє середовище сільських територій, ґрунтів, довкілля та ліквідацію наслідків цього впливу; попередження забруднення ґрунтів і продукції рослинництва та тваринництва важкими металами, промисловими викидами, пестицидами й іншими агрохімікатами, радіонуклідами, токсичними хімічними речовинами;

- зберігання та використання органічних та мінеральних добрив, пестицидів;

- забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції, яке ґрунтується на забороні використання синтетичних хімічних добрив, пестицидів і синтетичних ліків, шляхом запровадження системи державного стимулювання, фінансової підтримки, створення національного органу сертифікації сільськогосподарської продукції; гарантування належної якості вітчизняних харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів відповідно до міжнародних стандартів;

- організацію утримання тварин з урахуванням їх фізіологічних потреб, годівлі якісними та безпечними кормами; застосування методів ведення тваринництва, що зменшують стрес, запобігають поширенню хвороб і паразитів, забезпечують нормативний рівень поголів'я худоби та птиці на одиницю площі;

- забезпечення ветеринарно-санітарної й фітосанітарної безпеки, попередження негативного впливу фізичних факторів на довкілля;

- запровадження та дотримання базових агроекологічних вимог і стандартів при веденні сільського господарства;

- зниження техногенного навантаження, підтримку природного потенціалу шляхом самовідновлюваного режиму природних процесів;

- раціональне використання природних ресурсів на основі створення та впровадження інноваційних екологічно безпечних технологій сільськогосподарського виробництва.

Доцільність різноспрямованих підходів щодо забезпечення екологічних констант підтверджується окремими негативними тенденціями: низькими показниками якості розвитку суспільства в цілому, зокрема існуючими екологічними та агроекологічними проблемами, низьким рівнем екологічної культури, екологічної свідомості й самосвідомості, в багатьох випадках невідповідними показниками якості та безпечності харчових продуктів вітчизняного виробництва та іншими аспектами. Стратегію інституціоналізації вітчизняних аграрних підприємств слід реалізувати через такі екологічні детермінанти: екологічне спрямування усіх економічних дій; екологічне нормування виробничих проектів та господарської діяльності через стандартизовані принципи, норми та соціально обґрунтовані вимоги; екологічне (при-

родоохоронне) обґрунтоване використання природних ресурсів; спрямування заходів господарської діяльності на зниження навантаження діяльності підприємства на довкілля з одночасним збереженням мети виробництва або підприємницької ініціативи[2].

З позицій екологічних параметрів органічного виробництва принципи державного регулювання реалізують з урахуванням високого ступеня залежності аграрного господарювання від зовнішніх природно-кліматичних факторів, використанням значної кількості природних ресурсів, зокрема в рослинництві, прямою взаємозалежністю природних та аграрних циклів розвитку [4].

Тому важливим у господарській аграрній практиці є дієві економічні важелі, спрямовані на покращання екологічної ситуації, додання окремих ризиків та загроз, попередження небажаних подій.

З метою практичної реалізації перспективних агроекологічних змін у контексті конкурентоспроможності аграрних підприємств необхідною є сучасна, виважена, прогресивно орієнтована державна політика регулювання розвитку аграрної економіки за екологічними критеріями, що буде сприяти, з одного боку, підвищенню соціально-економічної ефективності системи аграрного господарювання, з іншого боку – дозволить спрямувати аграрні відносини в економічне русло інтеграційних параметрів.

Одночасно необхідним є використання ринкових механізмів саморегулювання, розширення перспектив розвитку аграрної підприємницької діяльності й ініціатив на основі економічної зацікавленості у виробництві якісної, екологічно безпечної продукції, яка буде користуватися попитом як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках [3].

Структурні зміни в напрямі кологізацію органічного виробництва аграрних підприємств потребують нових технологій, що забезпечать значно менше навантаження на навколишнє природне середовище, одночасно вони будуть переважними за споживчими пріоритетами, конкурентоспроможними, гармонізованими до цілей державного регулювання, швидко захоплювати відповідні ринки. Такі зміни повинні проводитись в умовах удосконалення нормативно-законодавчої бази, зокрема, підвищення екологічної відповідальності суб'єктів аграрного господарювання, посилення технічного регулювання у сфері кологізацію економіки, насамперед, за рахунок більш жорстких державних стандартів, нормативів щодо технологічних процесів виробництва аграрного продукту, що забезпечуватиме відновлення довкілля, отримання продукції, яка не буде наносити шкоди природним об'єктам протягом усього життєвого циклу.

Трансформація об'єктивних умов функціонування організації та зміна її природи зумовили необхідність перегляду основних поглядів на формування системи управління нею. Вихід суб'єктів аграрного господарювання на новий екологічний рівень з одночасним забезпеченням економічної стабільності дозволить підвищити інвестиційну привабливість вітчизняних аграрних підприємств та запропонує нові економічні перспективи, зокрема через систему банківського кредитування, залучення іноземних інвестицій на основі спільних агроекологічних проектів [1].

На сьогодні екологічно орієнтоване регулювання вітчизняних аграрних підприємств повинно являти собою інформаційно насичену систему, елементами якої

є регулювання, зокрема прогнозування, планування, контролювання на різних етапах, а також ринкове саморегулювання, внаслідок чого така система буде продукувати ефективні форми та засоби цілеспрямованого впливу на об'єкти – господарюючі та природні.

Отже, окреслюючи перспективи удосконалення органічної складової у реалізації системи кологізацію вітчизняної системи аграрного господарювання, слід зробити висновок про важливість процесів поєднання у економічних та екологічних регуляторних механізмів у створенні «досконалого» агроекологічного продукту, екологічних фондів природокористування, переходу на нові засади збалансування економічних інтересів та екологічних пріоритетів в економічно обґрунтованих формах – структурних змінах аграрного господарювання, підвищенні інвестиційної привабливості аграрних підприємств, формування ринку екологічно чистої, безпечної та конкурентоспроможної аграрної продукції.

Список використаних джерел:

1. Забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку : монографія / О. І. Протосвіцька, О. М. Федорчук, В. М. Свиридовський, В. В. Дудченко. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. – 196 с.
2. Шлапак В.О. Про вирощування екологічно чистої продукції в Україні URL:<http://www.lol.org.ua>.
3. Fedorchuk O.M., Mokhnenko A.S., Protosivitska O.I. Concept of sustainable development of the food sector enterprises in the competitive environment [O. Fedorchuk and oth.] // Development of the innovative environmental and economic system in Ukraine : [collective monograph]/ in edition V .Khudolei, T.Ponomarenko. – OKTAN PRINT s.r.o. – 2019 – Czech Republic. – P. 123-141.
4. Kovalenko O, Fedorchuk M, Sviridovsky V, Babenko V, Fedorchuk O. (2020) Analysis of Efficiency of using Various Systems of Growing Flaxseed Oil Based on the Application of Siderates, Microfertilizers, Soil and Endophytic Microorganisms. Prensa Med Argent, S3:003.

ЕКОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОСТІ УКРАЇНИ

Нестер А.А.,

д-р техн.наук, доцент

Хмельницький національний університет

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Проблема забезпечення належного екологічного стану водноресурсного та ґрунтового потенціалу залишається актуальною для всіх регіонів України. Практично